

Av Håvard Pedersen,
skog- og naturoppsynsleder, Bymiljøetaten

PÅ TUR I HISTORIENS BAKLI

Det er en underlig stillhet her i bakliene nord for Solemskogen. Selve Solemskogen, slik det fremstår i dag, er som navnet: Det er noe lyst og vakkert over denne villabebyggelsen beliggende inne i selve Lillomarka. Husene, de fleste moderniserte og flotte nå, kneiser som små slott oppe på solfylte koller. I nord glir kollene over i skyggefulle, tunge granlier, hvor tett vegetasjon, lyng og moser brer seg over gråsteinsmurer og gamle veifar, og skjuler dem i skogens mørke. Den opprinnelige eiendommen Solemskogen kan deles inn i to deler: Det som er, og det som var. Vi pakker tursekken, knyter turskoene, og tar en spennende rundtur i det som var...

Turens utgangspunkt er parkeringsplassen i enden av Solemskogveien. (Merket P på kartet på neste side.) Hit kan man også komme med buss nr. 56 fra Torshov via Storo og Grefsen sanatorium. For sprekinger med sykler er turveiene fra Årvoll gjennom marka til Linderudkollen og bilveien videre til Solemskogen et godt alternativ. I enden av Solemskogveien parkerer vi alle kjøretøy, og begir oss på den bratte bakken nedover Gryteveien. Vi får et lite glimt av villaene i Birger Aaneruds vei, og noen pent restaurerte småhytter på venstre side videre nedover Gryteveien. Birger O. Aanerud var en av ildsjelene i etableringen av nybyggerkolonien her inne for drøyt 100 år siden, og blir gjerne kalt Solemskogens far.

TROLLHAUGEN

Veien stuper ytterlige i en bratt, steinete bakke. Veistumpen ble bygget på dugnad i 1951, og jeg minnes ordene til Hans Moe, den siste beboer nede i liene her: "Snøen kunne være så lei at vi brukte flere dager på å måke oss vei ut for å kunne se 17. maitoget." Beboere har det vært mange av nede i disse bakkene, og snart støter vi på den ene lille sletta etter den andre med rester av grunnmurer i grov stein. Gamle veier og stier tar av både til høyre og venstre, men vi følger hovedløpet helt til bunnen. Ved kryssingen av bekken følger vi en steinete, gammel vei opp på en bakketopp, og vi er på Trollhaugen (1). (Tallet i parentes refererer til tallet på kartet.)

I motsetning til liene rundt, er Trollhaugen alt annet enn trolsk. Stedet innbyr til å sette seg ned litt, nyte stillheten, men samtidig prøve å forestille seg det yrende livet som en gang var her. Grunnmuren etter det toetasjes stolte trehuset som stod her er fortsatt godt markert i terrenget, og nær dette ser vi rester av pumpehus for å føre vann fra bekken og opp. Alle andre boplasser her nede var allerede sanert da hovedhuset på Trollhaugen ble oppført av familien Moe i 1922 og revet igjen omkring 1962.

I nordøst blinker vannspeilet på Store-Gryta (2), et av Lillomarkas største vann, og i skrentene ned fra Trollhaugen oppdager vi en rekke avsatter. Moe hadde syv utleiehytter for feriegjester, og de hadde navn som "Nordpolen" og "Hyggli".

I bakken ned fra Trollhaugen igjen, speider vi etter rester av et gammelt veifar som svinger av brått til høyre. Det er den første veien hit, og vi følger denne, først i kryss med skogsveien fram til Store-Gryta, og så over den trebevokste myra. Vi møter snart et tydeligere veifar, men holder kursen rett fram uten å bry oss om avstikkerne vi nå får både til høyre og venstre.

ET SMYKKE AV EN HYTTE

Det er rester av veier og grunnmurer flere steder, men plutselig ser vi en godt bevart hytte på høyre side. Her er vi ekstra obs på en liten sti inn til venstre, og "lurer" oss litt innover denne. Først passerer vi en ile med deilig kildevann, for så å komme til en liten port i et steingjerde. Vi beveger oss i krattskogen nedover langs utsiden av gjerdet, og får se et smykke av en yndig liten hytte beliggende på en enorm oppbygd steinavsats. Steinlia (3) heter

stedet, og for et slit det må ha vært å bygge opp alt dette. Det ble gjort på dugnad i en tid hvor kun håndkraft gjaldt.

Vi beveger oss tilbake til hovedstien igjen, og forundres over at det faktisk har kjørt biler her. Utrolig, sier vi, og umulig tenkte også Norges okkupanter 1940-45, og oppdaget da heller ikke at på Trollhaugen ble det gjemt unna flotte biler de gjerne skulle ha beslaglagt.

Mellom to utforbakker treffes igjen på solide murer. Vi er på Skjønnhaug (4), hvor det var bosetting til midten av 1950-tallet. Stedet er fint for en liten pause.

Eiendomsmegler Anton Tschudi kjøpte Solemskogen i 1897, og konstaterte at denne skogen lå i sin helhet i Maridalsvannets nedslagsfelt. Han tilbød derfor eiendommen videre til kommunen som sikkerhetssone for drikkevannet, men to år uten svar tok han som tegn på at interessen ikke var til stede. Han tilbød derfor tomter til folk på særdeles gunstige avbetalingsvilkår. Til tross for at her var stort sett bare bratte, veiløse lier fikk han enorm respons. Mange var den gang ufrivillig blitt bybeboere av mangel på arbeidsplasser ute i bygdene. Nå kunne man både ha jobb i byen, og samtidig dyrke det friluftslivet man var oppfostret med. Andre drømte om en fritidseiendom i nærheten av byen.

EN LANG KAMP

Tidlig på 1900-tallet ble det nedlagt en dugnadsinnsats i hus, veier og annen infrastruktur som i dag er fullstendig ubegripelig. Som det står skrevet i festskrift til samfunnets 50-årsjubileum i 1953: "Alle slet, men alle så at alle andre slet og, og de så at det gikk framover."

Denne voldsomme nybyggeraktiviteten kom ganske uventet på byens myndigheter, som nå fryktet for byens drikkevann. Et voldsomt press ble lagt på nybyggerne for å få de til å selge igjen, og flytte til tilbudte erstatningstomter andre steder. Andre "kjepper ble også stukket i hjulene" for Solemskogsamfunnet, som kjempet innbitt for sin eksistens i 70 år. Som vi skjønner ga mange opp, og det er nå registrert 100 hustufter rundt om. De fleste her i liene ned mot Grytebekken.

I 1973 ble det avgjort at resterende bebyggelse skulle kunne få bestå, og husene moderniseres på visse vilkår. Men innbyggertallet var sunket fra ca. 600 til drøyt 100.

KLAG IKKE OVER BAKKENE

Vi fortsetter ned bakken, og i stidelet i bunnen tar vi først den lille stien som går brått inn til venstre. Her finner vi grunnmuren til den første butikken som lå her inne (5). Det er ikke godt å skjønne at den vesle grunnmuren har båret en hel kolonialforretning, men her hadde kjøpmann Braathen også griser og drev hestehandel. Han ga opp og flyttet til Kjelsås ca. 1914.

Vi beveger oss tilbake til stidelet. Traseen nedover fører til Monsetangen (6), Solemskogens nordvestre hjørne, se turen "Langs Maridalsvannets østside".

Vi tar derfor den gamle veien oppover, og synes dere de stigningene vi nå har foran oss blir voldsomme, så skjenk en liten tanke til de barna som tidligere slet seg opp her med to femliters parafindunker hengende i stivfrosne fingre, fra butikken i bunnen og opp til familienes hjem på toppen.

Vi passerer Høyhall (7), Solemskogens siste bolig her nede i brattliene, og som brant i 2008.

Langs hele veien har det vært hytter og hus, og jeg snakker noen ganger med en som vokste opp på Høyhall for rundt 60 år siden. Han forteller at det var stor forlystelse å gå rundt disse husene og lytte. Mens det fra et hus ljommet i salmesang og bønn, kunne det være den villeste slåsskamp i neste. Slik var Solemskogsamfunnet. Alt slit og motgang ga et utrolig samhold og pågangsmot. For en del ble presset for stort med alkoholisme og andre sosiale problemer som resultat.

De store oppmurte terrassene vi snart får på høyre side stammer fra Kallandbebyggelsen (8), hvor det etter at Braathen forsvant ble bygget ny butikk, samt bedehus, flere hytter og boliger. Nå er det bare et bolighus tilbake. Her bor spillemannen Roy, som mange av dere har truffet når han er ute med gitaren og drar noen sanger enten det er i marka eller på gata. Obs, han deler visst hus med spøkelser, og kanskje ser du et grått livløst ansikt mot et av vinduene! Vær også obs på den knøttlille, falleferdige hytta tett ved veien. Dette var fr. Stålhanes private feriested gjennom en årrekke. Det slår oss at damen kan umulig ha vært særlig omfangsrik...

BARE EN SMAKEBIT

På toppen møter vi dagens bilvei, men tar opp den lille veien til venstre. Den flotte steinmuren her i Anton Tschudibakken (9) ble for få år siden restaurert på dugnad. Solemskogfolk er stolte av stedets historie, og legger ned en del innsats for å bevare den.

Når vi på ny møter hovedveien, har vi Solemskogen grendehus og naturbarnehage (10) på høyre side. Her var Solemskogens siste butikk fram til 1969, og Solemskogens siste skole holdt til her til 1992. Da var det ti elever fordelt på de tre nederste klassetrinnene. Det ble jobbet intenst for å beholde skolen, men nå busser barna i stedet ned til Kjelsås.

Bare én bakkekam gjenstår før vi er ved utgangspunktet. Synes du nå at du er full av inntrykk, så var faktisk dette bare en

smakebit av Solemskogens mangfoldige historie. Vil du vite mer, anbefaler jeg Anne Sætre's bok: Solemskogen 1903–2003, ISBN 82-996583-0-6.

Jeg vil anbefale varmt en tur langs den beskrevne ruta, og prøv å leve deg inn en historie vi nå bare ser konturene av!

God tur!

Turforslaget er tidligere trykket i Tonsenladet

